

Emma Healey
Elizabeth er borte
Skjønnlitteratur/krim
Cappelen Damm, 2015

Elizabeth er borte – en velskrevet, varm og tankevekkende bok

Hovedpersonen i boka heter Maud, hun er 82 år og har trolig Alzheimers sykdom. Historien fortelles med Mauds stemme, og handlingen foregår inni Mauds hode. Hun glemmer så mye at hun skriver ned selv de enkleste ting på lapper som hun stadig leter etter. Hjemmehjelpen kjenner hun ikke igjen og bare unntaksvis kjenner hun igjen barnebarnet. Selv datteren, som besøker henne daglig, blir i blant oppfattet som en fremmed.

Maud blir besatt av tanken om at bestevenninnen er forsvunnet, hvor er Elizabeth? En annen traumatisk forsvinning dukker opp parallelt, hva skjedde med Mauds nyligste søster som forsvant sporløst for 70 år siden? Maud leter desperat etter svar, men innimellom husker hun ikke hva hun egentlig leter etter. Nåtid og fortid går over i hverandre. Fortellingen flyter mellom i dag og mellomkrigstiden, da søsteren Sukey forsvant. Fortiden kommer tilbake, levende og nær.

Maud surrer og glemmer og roter seg bort. Men i alt det tragiske som skjer, er Maud full av humor, selvironi og sjarm. Forfatteren er bare 29 år gammel, og måten hun skildrer en gammel kvinne med en demenssykdom på er imponerende. Maud framstilles aldri som patetisk, men som en aldrende person

med tårer, latter, sorg og sinne. Emma Healey sier i et intervju at bestemødrene er inspirasjon til boka, og hun tilegner boka til dem begge.

Det har vært diskutert hvilken genre denne boka tilhører, er det en kriminalroman eller representerer den genren som i de siste årene har vært opptatt av å beskrive hjernens innvirkning på handlinger? Romanens hovedperson er verken en sliten etterforsker eller en skarp politidame, men pleietrengende Maud som ikke husker hva hun har spist til frokost, eller om hun har spist frokost. Men hun er helt sikker på at venninnen er borte, og at søsteren forsvant helt uforklarlig.

Handlingen foregår i en småby utenfor London. Mange av stedene Maud oppsøker kjenner hun igjen fra ungdomstiden i mellomkrigstiden. Mens nåtiden er tåkete, bringes tenårene i foreldrehjemmet med rasjonering og knapphet på goder, fram i hukommelsen med stor tydelighet.

Mauds humor og refleksjoner preger boka og er vel verdt å merke seg. For eksempel beskrives hjelpere som kommer inn og overtar, ofte på egne premisser og setter Maud ut av spill. Maud føler seg som ei lita skolejente, hun vil fortelle noe, men mister tråden. Maud er glemsk. Hun lager te, men glemmer å drikke den, hun går til butikken, men glemmer hva hun skal der og ender opp med noen bokser ferskener, som hun i sin tid var sendt ut for å kjøpe for sin mor. En tidlig morgen, etter en nokså forvirret spasertur ute, fyller hun badekaret før hjelpere inntar huset: *Gamle skal ikke bade, vi skal dusje mens vi sitter på en liten krakk. Men du kan ikke tenke når du må balansere på en plastikkkrakk mens vannet strømmer over hodet på deg. Og jeg må tenke.* Opplevelsen av at omgivelsene går i oppløsning, at hun ikke forstår hva som skjer når hun flytter inn hos datteren og at hun selv mister grepet, skildres mesterlig - som når Maud skal dekke bordet og ikke husker hvilken side gaffel og kniv skal ligge på: *Det er jo så banalt – å vite hvor bestikket skal legges – men jeg føler det som jeg har strøket til en viktig prøve. En liten bit av meg er borte. Jeg vil aldri dekke bordet igjen.*

Boka gir innblikk i kognitiv svikt, angst, agnosi og handlingssvikt og

pårørendes fortvilelse og mange etiske dilemma.

Omtalt av Aase-Marit Nygård

Ildri Kjølsest
Eldre og selvmord
Faglitteratur
Cappelen Damm, 2014

Eldre og selvmord – fakta, varselsignaler, forebygging og ny forskning

«Å forebygge selvmord blant eldre handler om å skape et samfunn som det er godt å bli gammel i», sier forfatter og spesialist i geriatri, dr.med. Ildri Kjølsest. Utgangspunktet for boken er forfatterens doktorgradsarbeid om selvmord blant eldre i Norge; *Control in life – and in death. An understanding of suicide among the elderly.*

Målgruppen er studenter innen helse- og sosialfagene, men Ildri Kjølsesths presentasjon av dette fortsatt så tabubelagte temaet vil være nyttig lesning for alle som arbeider med eldre.

Sentralt i boka står spørsmålene: Bekrefter selvmordene blant eldre at nordmenn har grunn til å frykte alderdommen? Er det mulig å forstå selvmord? Hvilke signaler kan være varsel om selvmord? Hvordan kan jeg hjelpe når jeg tror det er selvmordsfare? samt Har vi lettere for å forstå at eldre mennesker tar livet sitt enn at yngre gjør det?

Forfatteren arbeider som overlege ved Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging region Øst (RVTS Øst).

Omtalt av Bente Wallander

Laila Sognnæs Østhagen
I morgen forsvinner jeg litt til
Skjønnlitteratur
Forlaget Oktober, 2014

I morgen forsvinner jeg litt til

– skrevet med varme, respekt og en god porsjon humor

Signe er 80 år og opplever verden og seg selv i fragmenter – der lite gir mening og alt går i oppløsning. Hun begynner på nytt og på nytt. Skal hjem og passe moren sin, skal hjem og klippe plenen. Minnene kommer i bruddstykker og fortid og nåtid går om hverandre i en salig blanding.

Østhagen levendegjør det som er forvirrende og skremmende i Signes liv. Tilværelsen styres av en egen, indre logikk, der lukter og synsinntrykk trigger tanker og utsagn. Helt logisk innenfor Signes rammer, der vi som lesere også befinner oss. Men ofte uforståelig for omverdenen.

Gjennom flyktige tankesprang får vi glimt av Signes egentlige personlighet. En frisk, yngre kvinne som kledte seg pertentlig, og aldri ville drømme om å iføre seg det rutete og flekkete skjørtet hun har på seg nå og som grøsser over helsearbeidernes stygge, men fornuftige fottøy. Det er en pliktoppfyllende og omsorgsfull kvinne som er i ferd med å forsvinne.

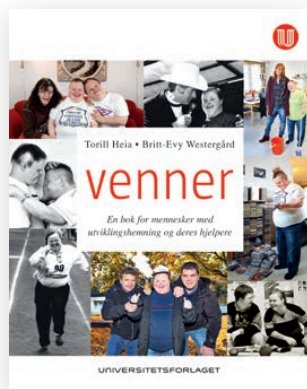
Det er lett å være kritisk til de som skal hjelpe, men Sognnæs Østhagen balanserer godt. De fleste ansatte blir beskrevet som både forståelsesfulle og empatiske. Men vi får også innsikt i hvorfor alle de som skal hjelpe ikke alltid kan

vite hvor Signe befinner seg i tid og rom til enhver tid, eller hvorfor hun reagerer som hun gjør.

Dette er en fin liten roman om hvordan det kan oppleves å leve med demens, skrevet med varme, respekt og en god porsjon humor. Bokens språk reflekterer Signes flyktige tanker, men uten å vanskeliggjøre. Romanen framstår derfor som enkelt tilgjengelig, med en lett språkføring, for en stor del bestående av tanker og dialoger.

Det er mange som opplever demenssykdom på nært hold, og det er mange som føler behov for å forstå hva som skjer med deres nærmeste. Denne boken kan være til god hjelp. Før pleide jeg alltid å anbefale «Alltid Alice» av Lisa Genova, men det kjennes godt å ha et alternativ som beskriver den norske hverdagen og virkeligheten.

Omtalt av Brit Døvre Larssen, Biblioteksjef, Sande kommune

Torill Heia og Britt-Evy Westergård
venner
Faglitteratur
Universitetsforlaget, 2014

venner

– en bok for mennesker med utviklingshemning og deres hjelpere

Venner er viktige. Venner er en del av livet. Venner gjør ting sammen. Venner deler minner. Venner forteller deg hvem du er. Venner er kjærlighet.

Slik presenterer Torill Heia og Britt-Evy Westergård boken venner. Torill har

Downs syndrom, i boken deler hun egne erfaringer fra et liv med funksjonshemming. Sammen tar de to forfatterne opp ulike aspekter ved temaet vennskap, som venn eller kjæreste, personalet som venner, venner i idrett og politikk samt venner som blir syke og dør. Som bakgrunn for boken skriver Torill at: «Jeg er åpen for livet, da lærer jeg nye ting og har nye opplevelser. Det er det som er livet. Det er det gode livet for meg. Jeg liker at livet er en fest. Da er det lettere å ha dager som er vanskelige.»

Men Torill setter også ord på sorgen og savnet hun føler etter at hennes beste venn gjennom livet, Jan Helge, fikk demens og døde bare 53 år gammel. Forfatterens sterke følelser rører og berører. «Jeg ville ikke klart å takle den sorgen aleine. Jeg må ha andre rundt meg, ellers blir det for tøft for meg», forteller hun.

Boken er skrevet for mennesker som har en utviklingshemning og deres hjelpere. Boken kan leses for egen glede eller for å ha et utgangspunkt for samtaler rundt temaene forfatterne har tatt opp. Forfatterne sier at målet med boken er å stimulere leserne til å investere i vennskap som varer. Forfatterne har laget spørsmål som kan brukes for å snakke mer om temaene. Spørsmålene er tilgjengelig på www.universitetsforlaget.no

Boken, som er skrevet med enkel tekst og utgitt med støtte fra Leser søker bok, har i 2015 mottatt Ordknappprisen.

Omtalt av Bente Wallander